

Вигівська-Герасимчук Т.М.,
здобувачка 3 курсу, групи ПО-2
Державного університету «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Пащенко В.І.,
к.політ.н., доцент, доцент кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська політехніка»

ПОРІВНЯННЯ ПРОЦЕСІВ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ

Процес демократизації в країнах пострадянського союзу є однією з найважливіших і водночас найскладніших тем сучасної політології. Після розпаду СРСР на початку 1990-х років колишні радянські республіки зіткнулися з необхідністю здійснення масштабних політичних, економічних і соціальних реформ, що включають перехід від авторитарних режимів до демократичних форм правління. Однак, незважаючи на схожість історичного контексту, шляхи демократизації різних країн пострадянського простору мали свої особливості, що зумовлюється як внутрішніми, так і зовнішніми факторами [1, с. 126].

Процес демократизації – це комплекс змін, через які політична система країни переходить від авторитаризму або напівавторитаризму до демократичного устрою, що забезпечує права та свободи громадян, рівність перед законом, прозорість влади, вільні вибори та участь громадян у політичному житті. Демократизація охоплює як інституційні зміни, так і культурні, соціальні та економічні трансформації, що підтримують розвиток демократії [4, с. 312]. Вивчення процесів демократизації в таких країнах, як Україна, Грузія та Азербайджан, дозволяє оцінити різні підходи до проведення реформ, виявити основні перешкоди на шляху до демократичного розвитку та розкрити роль зовнішніх факторів, зокрема впливу Європейського Союзу і Росії. Процес демократизації в країнах пострадянського союзу є складним і багатогранним явищем, яке відображає різноманітні соціально-політичні зміни та трансформації, що відбувалися в цих країнах після розпаду СРСР. Хоча всі ці держави мали спільне радянське минуле, їхні шляхи демократичних реформ значно різняться через різні внутрішні та зовнішні фактори, що впливали на їхні

політичні системи, економіки та суспільства. Порівняння таких країн, як Україна, Грузія та Азербайджан, дозволяє побачити не тільки розбіжності в процесах демократизації, але й визначити ключові механізми, що стимулюють або, навпаки, стримують розвиток демократичних інститутів [1, с. 131].

Україна є однією з найбільш яскравих пострадянських країн, яка через низку політичних криз та революційних зрушень, зокрема через Помаранчеву революцію 2004 року та Революцію Гідності 2014 року, намагалася зміцнити свої демократичні інститути. Після здобуття незалежності в 1991 році Україна взяла курс на демократичні перетворення, проте ці процеси супроводжувалися постійною політичною нестабільністю, економічною кризою та корупцією. Одним з основних викликів, з якими зіткнулася країна, стала боротьба за формування реальних демократичних інститутів у середовищі слабких політичних партій і олігархічних структур, що мали значний вплив на політичні процеси. Майдан 2004 року продемонстрував прагнення населення до зміни політичної системи, однак реформи не були глибокими і постійно стикалися з опором старих політичних еліт. Після подій Євромайдану 2014 року, коли українці вийшли на вулиці з вимогами демократичних змін, відбулася зміна влади, що відкрила нові можливості для реформування країни. Проте війна на сході України та анексія Криму Росією поставили під загрозу ці реформи, що значно ускладнило реалізацію демократичних принципів у країні. На сьогоднішній день Україна продовжує боротьбу за встановлення стабільних демократичних інститутів, хоча досі стикається з проблемами корупції, політичної нестабільності та зовнішньої агресії [3, с. 256].

Грузія, на відміну від України, після Революції троянд 2003 року здійснила низку ефективних реформ, які суттєво змінили політичний ландшафт країни. Грузія стала прикладом успішного демократичного транзиту серед пострадянських країн завдяки рішучим діям нового уряду на чолі з Міхеїлом Саакашвілі, який після приходу до влади впровадив низку важливих політичних та економічних реформ. Зокрема, боротьба з корупцією, реформа правоохоронних органів та нова податкова система значно покращили інвестиційну привабливість Грузії та сприяли стабільності в державному

управлінні. Водночас, хоча Грузія зробила значні кроки до демократичної стабільності, на її шляху не обійшлося без проблем. Проблеми з демократичною практикою залишаються в таких сферах, як незалежність судової системи, свобода медіа та права меншин. Крім того, Грузія постійно стикалася з зовнішніми викликами, зокрема, конфліктами з Росією через Абхазію і Південну Осетію, що стало перешкодою на шляху до повної інтеграції в європейські інституції.

Азербайджан, на відміну від України та Грузії, продовжує залишатися авторитарною країною, де політичні реформи майже не відбуваються. Після здобуття незалежності Азербайджан зробив кілька спроб реформувати свою політичну систему, але в результаті країна повернулася до авторитарного управління, з централізацією влади в руках одного політичного лідера — президента Ільхама Алієва. Азербайджан регулярно зазнає критики з боку міжнародних організацій за порушення прав людини, фальсифікацію виборів та репресії проти опозиції.

Влада продовжує контролювати ключові політичні та економічні інститути, і країна не здійснює суттєвих реформ у напрямку демократизації. Більше того, на відміну від Грузії та України, Азербайджан має більш тісні зв'язки з Росією, що також обмежує його бажання інтегруватися у західні інституції, зокрема Європейський Союз і НАТО. І хоча країна є важливим енергетичним гравцем у регіоні, її внутрішня політична система залишається нестабільною, з обмеженими можливостями для демократичних змін [2, с. 305]. Порівняння процесів демократизації в Україні, Грузії та Азербайджані демонструє, що хоча ці країни мають спільне радянське минуле, їхні шляхи розвитку значно різняться через різні політичні еліти, соціальні умови, економічні виклики та зовнішні фактори. Україна та Грузія, незважаючи на труднощі та конфлікти, продовжують реформувати свої політичні системи, намагаючись досягти стабільності та інтеграції в європейські структури. Азербайджан же залишає свій політичний курс на авторитаризм, що стримує демократичний розвиток. Крім того, зовнішні фактори, зокрема вплив Росії, також значно впливають на напрямок реформ у цих країнах.

Отже, процес демократизації в країнах пострадянського союзу є надзвичайно різноманітним і залежить від багатьох факторів, включаючи внутрішні політичні умови, роль олігархічних структур, економічну ситуацію та зовнішній вплив. Порівняння трьох пострадянських держав – України, Грузії та Азербайджану – демонструє різні підходи до демократичних перетворень і значні відмінності в результатах цих процесів. Таким чином, хоча всі три країни мають спільне радянське минуле, їхні шляхи демократизації значно різняться. Україна і Грузія, попри внутрішні проблеми і зовнішні виклики, продовжують рухатися в напрямку демократичних реформ, тоді як Азербайджан залишає політичний курс, що перешкоджає демократичному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Зеленько Г. Траєкторія трансформації політичного режиму в Україні за роки незалежності: демократія vs олігархічна клановість / О. Рафальський (відп. ред.). Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. С. 123–145.
2. Майборода О. Державне політичне правління і національна єдність: аналітична доповідь. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2020. 305 с.
3. Романюк О. Від тоталітаризму до демократії та національної державності: системний аналіз посткомуністичних трансформацій. Харків : ХДАК, 2011. 256 с.
4. Бульвінський А. Особливості суспільно-політичної модернізації країн пострадянського простору. Київ : Інститут всесвітньої історії НАН України, 2017. 312 с.